

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 września 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk (przewodniczący)
SSN Paweł Grzegorzczak (sprawozdawca)
SSN Agnieszka Piotrowska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 września 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.K. i P.K.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 1 marca 2022 r., VI ACa 619/18,

w sprawie z powództwa M.K. i P.K.

przeciwko syndykowi masy upadłości Bank spółki akcyjnej
w upadłości

o zapłatę, ewentualnie o ustalenie, ewentualnie o zapłatę i zobowiązanie,

**1. odrzuca skargę kasacyjną w części dotyczącej oddalenia
apelacji pozwanego;**

**2. uchyla zaskarżony wyrok w części oddalającej apelację
powodów i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego
rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie, pozostawiając
temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Paweł Grzegorzczak

Dariusz Dończyk

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 maja 2018 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo M.K. i P.K. przeciwko Bank S.A. w W. o zapłatę (pkt I); ustalił, że umowa kredytu hipotecznego zawarta w dniu 28 czerwca 2007 r. pomiędzy Bank S.A. w K. – [...] Oddział w Ł. a M.K. i P.K. jest nieważna w stosunku do P.K. (pkt II); w pozostałym zakresie oddalił powództwo (pkt III) i orzekł o kosztach postępowania (pkt IV-VI).

Powyższe orzeczenie oparł na następujących ustaleniach faktycznych:

W dniu 28 czerwca 2007 r. powodowie zawarli z Bank S.A. [...] Oddział w Ł. (Bank, pozwana) umowę kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF. Bank udzielił kredytobiorcom kredytu w kwocie 462 671,07 zł, indeksowanego kursem CHF. Kredyt miał być przeznaczony m.in. na refinansowanie poniesionych kosztów z tytułu wpłat transz za zakup przez kredytobiorców – w kwocie 210 800 zł – oraz na pokrycie części kosztów budowy lokalu mieszkalnego realizowanego przez Przedsiębiorstwo inwestycyjne D. Sp. z o.o. w Z. (D.), tj. lokalu mieszkalnego nr [...] położonego w Z. – w kwocie 241 200 zł. Powodowie byli informowani przez osobę reprezentującą Bank o ryzyku kursowym. Do dnia 1 grudnia 2016 r. powodowie dokonali spłat w łącznej kwocie 70 075,57 zł i 63 496,31 CHF. Pismem nadanym w dniu 24 stycznia 2017 r., a odebrany przez pozwaną w dniu 27 stycznia 2017 r., powodowie złożyli oświadczenie o uchyleniu się od skutków prawnych oświadczenia woli o zawarciu umowy kredytu.

W dniu 1 stycznia 2007 r. powódka rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej m.in. w zakresie hotelarstwa i wynajmu nieruchomości. Podstawą prowadzenia działalności gospodarczej było wynajmowanie należącego do powódki domu. Wśród miejsc wykonywania działalności gospodarczej już wówczas wskazane było Z., ul. [...], lok. [...]. W dniu 5 stycznia 2007 r. powódka zawarła z D. umowę, na mocy której D. zobowiązała się: a) wybudować na nieruchomości położonej w Z. stanowiącej działkę ewidencyjną nr [...] w obrębie [...] budynek hotelowy oraz dokonać przebudowy istniejącego

budynku [...]; b) ustanowić w budynku odrębną własność lokalu nr [...] na drugim piętrze; c) sprzedać ten lokal M.K. za cenę w wysokości 452 000 zł. Powódka zobowiązała się natomiast kupić od D. oznaczony lokal ze środków pochodzących z jej majątku osobistego, na cele prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej.

Kredyt był spłacany z rachunku bankowego powódki. Nieruchomość w Z., której zakup był finansowany z kredytu, należy do powódki. Jest wynajmowana w celach zarobkowych w ramach prowadzonej przez powódkę działalności gospodarczej. Powódka rozliczała odsetki od kredytu w ramach działalności gospodarczej i złożyła oświadczenie o nabyciu nieruchomości w Z. na cele związane z działalnością gospodarczą, aby otrzymać zwrot podatku VAT.

Powód zawarł umowę kredytu, ponieważ umowę zawierała również jego żona. Nie interesował się spłatą kredytu. W dniu 12 lipca 2012 r. powodowie ustanowili rozdzielność majątkową. Po ustanowieniu rozdzielności majątkowej powód nie spłacał kredytu z własnych środków.

Sąd Okręgowy wskazał, że ocena żądań powodów zależała od charakteru, w jakim działali, zawierając umowę kredytu. Powołując się na art. 22¹ k.c. uznał, że powódka zawarła umowę w charakterze przedsiębiorcy. Odmiennie ocenił status powoda, przyjmując, że przy zawarciu umowy działał jako konsument.

W dalszej kolejności Sąd rozważył argumenty powodów w odniesieniu do treści i ważności umowy kredytu. Nie podzielił wywodów wskazujących na nieważność umowy ze względu na sprzeczność z art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2024, poz. 1646, dalej - „pr. bank.”) oraz istotą waloryzacji i naturą umowy kredytu. Za nietrafne uznał także stanowisko powodów, według którego uchylili się od skutków oświadczenia woli, jako złożonego pod wpływem błędu, jak również, że nieważność umowy kredytu wynika z art. 12 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 845).

Dalsze rozważania, odnoszące się do niedozwolonego charakteru postanowień indeksacyjnych, Sąd Okręgowy odniósł wyłącznie do powoda. Na tej podstawie przyjął, że względem powoda umowa ta – wobec konieczności wyeliminowania z niej abuzywnych postanowień – musi zostać uznana za nieważną

na podstawie art. 58 w związku z art. 353¹ k.c. Zdaniem Sądu nie uzasadnia to jednak dalej idącego roszczenia powoda o zapłatę wobec faktu, że umowa kredytu obowiązuje w dalszym ciągu w relacji między Bankiem a powódką. Sąd zauważył, że od dnia wprowadzenia przez powodów rozdzielenia majątkowej jedyną osobą, która spełniała świadczenie, była powódka, powód nie ma więc żadnych roszczeń z tytułu zwrotu świadczenia, którego nie spełniał. Powód nie może jednak domagać się zwrotu spełnionych świadczeń, nawet jeśli były one spełniane z majątku wspólnego w czasie, w którym powodowie pozostawali we wspólności majątkowej. Konsekwencją takich dyspozycji majątkiem wspólnym może być tylko roszczenie małżonków wobec siebie, tj. roszczenie o zwrot wydatku z majątku wspólnego na spłatę długu jednego z małżonków (art. 45 § 1 i 3 k.r.o.), a nie roszczenie małżonka do osoby trzeciej.

Na skutek apelacji obu stron, Sąd Apelacyjny w Warszawie, wyrokiem z dnia 1 marca 2022 r., oddalił obie apelacje (pkt 1) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Sąd Apelacyjny podzielił dokonaną przez Sąd Okręgowy wykładnię art. 22¹ k.c., uznając za trafne stanowisko, że powódka nie zawierała umowy kredytu jako konsument. Wskazał, że o ile w przypadku relacji z konsumentem na przedsiębiorcę nałożonych jest szereg przedkontraktowych obowiązków informacyjnych, m.in. z mocy dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz. Urz. WE L 95, s. 29, dalej - „dyrektywa 93/13”) lub ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (jedn. tekst: Dz. U. z 2024, poz. 1616), to wymagania te są łagodniejsze, gdy drugą stroną umowy jest przedsiębiorca. Powódka, zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie wykazała jednocześnie, aby umowa kredytu była dla niej rażąco krzywdząca, a także, aby do jej zawarcia doszło na skutek wykorzystania przez Bank silniejszej pozycji.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy zasadnie uznał sporną umowę kredytu za zgodną z art. 69 ust. 1 pr. bank i art. 358¹ § 2 k.c. oraz nie podzielił stanowiska powodów co do uchylenia się przez nich od skutków oświadczenia woli. Sąd Apelacyjny przyznał również Sądowi Okręgowemu rację w zakresie, w jakim Sąd

ten stwierdził abuzywność postanowień umownych wyrażających indeksację kredytu, włącznie z oceną konsekwencji tej abuzywności, w relacji między powodem a pozwaną. Za bezzasadne należało uznać, w ocenie Sądu Apelacyjnego również te argumenty powodów, zgodnie z którymi ochronę konsumencką należało rozciągnąć na oboje powodów. Idąc tym torem, Sąd Apelacyjny uznał za prawidłowe ustalenie przez Sąd Okręgowy nieważności umowy kredytu w odniesieniu do powoda jako konsumenta i oddalenie powództwa w stosunku do powódki.

Skargę kasacyjną od tego wyroku złożyli powodowie, zaskarżając orzeczenie w całości, zarzucając naruszenie art. 73 § 2 k.p.c.; art. 58 § 1 i 3 k.c.; art. 58 § 1 i art. 353¹ k.c. w związku z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank.; art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c., a także art. 22¹ k.c.

Postanowieniem z dnia 7 sierpnia 2025 r. Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie kasacyjne (art. 174 § 1 pkt 4 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.) (pkt 1); wezwał do udziału w sprawie syndyka masy upadłości Bank S.A. w upadłości (pkt 2); podjął postępowanie kasacyjne z udziałem syndyka masy upadłości Bank S.A. w upadłości (pkt 3).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W zakresie dopuszczalności rozpoznania skargi kasacyjnej ze względu na sposób wyznaczenia składu orzekającego (art. 80 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, jedn. tekst: Dz. U. z 2024 r., poz. 622), należało odwołać się odpowiednio do rozważań poczynionych m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2025 r., II CSKP 1885/22 i II CSKP 172/24, które Sąd Najwyższy podziela, nie stwierdzając przeszkód do merytorycznego rozpoznania sprawy w niniejszym składzie.

Skargę kasacyjną należało uznać za niedopuszczalną w części, w jakiej kierowała się przeciwko rozstrzygnięciu oddalającemu apelację pozwanej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2014 r., III CZP 88/13, OSNC 2014, nr 11, poz. 108).

Zarzucając naruszenie art. 73 § 2 k.p.c. skarżący wywodzili, że Sąd Apelacyjny błędnie ocenił charakter ich współuczestnictwa po stronie czynnej procesu. Zdaniem powodów, ich współuczestnictwo w postępowaniu ma jednolity

charakter, a wyrok powinien dotyczyć ich niepodzielnie. W konsekwencji, w ocenie powodów, Sąd Apelacyjny powinien przyjąć, że umowa jest nieważna w stosunku do każdego z nich, a odmienna sentencja zaskarżonego wyroku jest sprzeczna i wadliwa.

Problem charakteru prawnego współuczestnictwa czynnego kredytobiorców, zawierających wspólnie umowę kredytu, w sprawach przeciwko kredytodawcy, w tym w sprawach o ustalenie stosunku prawnego (art. 189 k.p.c.), był rozważany w judykaturze Sądu Najwyższego, w której przyjęto, że współuczestnictwo to nie ma koniecznego charakteru, a racje przemawiające za tym stanowiskiem należy odnieść również do współuczestnictwa jednolitego przy uwzględnieniu relacji zachodzących między tymi postaciami wielopodmiotowości w procesie cywilnym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2023 r., III CZP 12/23, OSNC 2024, nr 4, poz. 37, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 października 2024 r., II CSKP 434/23, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2024 r., I CSK 6126/22 i z dnia 22 maja 2024 r., I CSK 1496/23). W sytuacji, w której podłożem sporu jest twierdzenie o abuzywności postanowień umownych, pogląd ten koresponduje z założeniem, że jeśli jeden z kredytobiorców jest przedsiębiorcą, to nie stoi to co do zasady na przeszkodzie przyznaniu ochrony wynikającej z dyrektywy 93/13 drugiemu kredytobiorcy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23, OSNC 2025, nr 2, poz. 21 i powołane tam orzecznictwo). Konsekwencją tego stanu rzeczy jest możliwa niejednorodność rozstrzygnięcia wobec każdego z kredytobiorców występujących po stronie czynnej procesu. Na marginesie można zauważyć, że nieważność umowy kredytu względem jednego ze współkredytobiorców może być rezultatem także innych okoliczności, takich jak np. wady oświadczenia woli (art. 82 i n. k.c.) lub brak zdolności do czynności prawnych (art. 14 § 1 k.c.), jeżeli przyczyny te wystąpią po stronie jednego z nich (por. też odpowiednio uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2004 r., III CZP 15/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 102).

Zarzut naruszenia art. 73 § 2 k.p.c. należało tym samym uznać za nietrafny. Niezależnie od oceny merytorycznej, zarzut ten nie mógł okazać się skuteczny już z tego powodu, że nie został należycie powiązany z przepisami o postępowaniu apelacyjnym przy uwzględnieniu, iż skarga kasacyjna jest środkiem zaskarżenia od

wyroku sądu drugiej instancji (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 2017 r., II CSK 541/16 i z dnia 6 czerwca 2023 r., II CSKP 950/22).

Spośród zarzutów naruszenia przepisów prawa materialnego, należało w pierwszej kolejności ocenić zarzut naruszenia art. 22¹ k.c., ponieważ zanegowanie przymiotu konsumenta po stronie powódki wpłynęło rozstrzygająco na dokonaną wobec niej ocenę ważności umowy kredytu. Uzasadniając ten zarzut powódka wskazywała, że jedynie pośredni związek między czynnością prawną a prowadzeniem działalności gospodarczej nie pozbawia osoby fizycznej będącej stroną czynności prawnej statusu konsumenta. Podnosiła również, że spór dotyczy umowy kredytu, nie zaś lokalu, który był częściowo wykorzystywany w działalności gospodarczej.

To, że osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową nie pozbawia jej atrybutu konsumenta; osoba taka może korzystać ze statusu konsumenta, jeżeli dokonywana przez nią czynność prawna nie jest bezpośrednio związana z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, OSNC-ZD 2022, nr D, poz. 50 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23). W zbliżony sposób kryterium to jest ujmowane na tle art. 2 lit. b dyrektywy 93/13, której implementację stanowią art. 385¹ i n. k.c. Konsumentem w ujęciu dyrektywy 93/13 jest każda osoba fizyczna, która zawierając umowę działa w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem. Wykonywanie działalności gospodarczej lub zawodowej przez obie strony umowy nie stoi zatem na przeszkodzie stwierdzeniu, że umowa ta mieści się w zakresie zastosowania dyrektywy 93/13 (por. art. 1 ust. 1 dyrektywy 93/13), jeżeli jedna ze stron zawarła umowę, działając w celach niezwiązanych z handlem, przedsiębiorstwem lub zawodem (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 września 2015 r., C-110/14, *Horățiu Ovidiu Costea przeciwko SC Volksbank România SA*, ECLI:EU:C:2015:538). Rozstrzygający charakter ma zatem kryterium funkcjonalne, sprzężone z oceną, czy zawarcie umowy, z uwzględnieniem jej celu, wpisuje się w działalność niezwiązaną z wykonywaniem handlu, zawodu lub prowadzeniem przedsiębiorstwa.

Badając tę kwestię, sąd powinien uwzględnić wszystkie okoliczności sprawy, które mogą być pomocne we wskazaniu celu nabycia towaru lub usługi stanowiących przedmiot umowy. W przypadku umów kredytowych istotne znaczenie ma przeznaczenie (sposób wykorzystania) pożyczonego kapitału (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 8 czerwca 2023 r., C-570/21, *I.S., K.S. przeciwko YYY.S.A.*, ECLI:EU:C:2023:456 i nawiązujące do tego rozstrzygnięcia wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23 i z dnia 10 stycznia 2025 r., II CSKP 1262/24).

Rozważania dokonane w tej materii przez Sądy *meriti* wpisywały się w przedstawione stanowisko i nie stwarzały podstaw do stwierdzenia, że powódka wykazała (art. 6 k.c.), iż zawierając umowę działała w charakterze konsumenta. W sprawie ustalono w szczególności, że powódka nie tylko wskazała jako jedno z miejsc wykonywania działalności gospodarczej lokal, który miał zostać wybudowany na podstawie umowy z D., lecz także zobowiązała się kupić ów lokal na cele prowadzonej działalności gospodarczej; złożyła ponadto oświadczenie o nabyciu lokalu na cele związane z działalnością gospodarczą, aby uzyskać zwrot podatku VAT i rozliczała odsetki od kredytu w ramach prowadzenia działalności gospodarczej. Sąd Okręgowy zauważył ponadto, że powódka, wnosząc pozew, ukrywała istotne fakty związane z przeznaczeniem lokalu, czego następstwem było odmówienie zeznaniom powódki w tym zakresie wiarygodności.

W tym stanie rzeczy, na brak po stronie powódki przymiotu konsumenta nie mógł rzutować fakt zawarcia umowy z wykorzystaniem wzorca stosowanego wobec konsumentów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23). O konsumenckim charakterze transakcji nie rozstrzygają jej zewnętrzne aspekty, takie jak zastosowany formularz umowy, czy korzystanie z dedykowanej przedsiębiorcom (konsumentom) obsługi bankowej. Zawarte w skardze twierdzenie, jakoby lokal był „przede wszystkim wykorzystywany w celu zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych”, należało z kolei ocenić jako całkowicie odrywające się od podstawy faktycznej zaskarżonego wyroku (por. art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

W aspekcie, w jakim powódka wskazywała na odmienność przedmiotu umowy kredytu w zestawieniu z faktem, że działalności gospodarczej służyło nabycie, a w konsekwencji wynajmowanie lokalu, należało natomiast zauważyć, że *de lege lata* czynność prawna może wykazywać bezpośredni związek z prowadzoną przez stronę działalnością gospodarczą lub zawodową, a w konsekwencji być pozbawiona konsumenckiego charakteru, mimo że w zestawieniu z zakresem działalności prowadzonej przez stronę nie ma ona dla niej charakteru zawodowego (profesjonalnego), ponieważ wybiega poza branżę (zakres), w której prowadzona jest działalność gospodarcza lub zawodowa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23). To zatem, że przedmiotem sporu nie jest lokal mieszkalny wykorzystywany do prowadzenia działalności gospodarczej, lecz umowa kredytu służąca sfinansowaniu jego zakupu, nie oznacza, że powódka, zawierając umowę kredytu, występowała jako konsument w rozumieniu art. 22¹ k.c.

Zarzut naruszenia art. 22¹ k.c. należało tym samym uznać za bezzasadny.

Dalsze zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego bazowały na argumentacji, według której sporna umowa powinna być uznana za nieważną w całości, bez względu na brak konsumenckiego statusu po stronie powódki. W skardze podniesiono w tym względzie w szczególności, że w stanie prawnym, w którym doszło do zawarcia umowy kredytu, ustawa – Prawo bankowe nie przewidywała możliwości zawarcia umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego w walucie obcej. Ponadto, zdaniem powodów, w umowie nie określono kwoty kredytu ani wysokości świadczenia, do którego spełnienia zostali zobowiązani; umowa kolidowała także z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank., ponieważ kredytobiorca mógł być zobowiązany do zwrotu innej kwoty aniżeli przekazana kwota kredytu. W skardze wskazywano również wielokrotnie na swobodę pozwanej w zakresie kształtowania kursu, po którym miały nastąpić przeliczenia walutowe, a w konsekwencji w zakresie kształtowania wymiaru świadczenia powodów. Zarzucono również sprzeczność umowy z zasadami współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.), jej nieuczciwy charakter, brak ekwiwalentności i nierównomierne rozłożenie ryzyka walutowego.

Część z tych zarzutów i wspierających je argumentów podważała w istocie konstrukcję kredytu indeksowanego do waluty obcej w ogólności. Dotyczyło to w szczególności wywodów dotyczących niedopuszczalności kredytu tego typu w stanie prawnym poprzedzającym wejście w życie ustawy z dnia 29 lipca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo bankowe i niektórych innych ustaw (Dz. U. nr 165, poz. 984, dalej - „ustawa z dnia 29 lipca 2011 r.”), nieokreślenia w umowie świadczeń stron i wbudowania w konstrukcję umowy instrumentu finansowego.

Zbliżone zarzuty, związane z konstrukcją umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej, udzielanego w złotych i spłacanego w złotych, którego saldo i raty są ustalane według kursu waluty indeksacji - *in casu* CHF - były wielokrotnie analizowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W wyroku z dnia 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134, przyjęto, że umowa kredytu indeksowanego mieści się w konstrukcji umowy kredytu bankowego i stanowi jej możliwy wariant (art. 353¹ k.c. w związku z art. 69 pr. bank.). Pogląd o dopuszczalności stosowania klauzul indeksacyjnych waloryzujących złotowe saldo kredytu i wysokość rat do waluty obcej został w sposób jednolity podzielony w późniejszym orzecznictwie, także w odniesieniu do sytuacji, w której mechanizm indeksacji zakłada stosowanie dwóch różnych mierników wartości zobowiązania - przy wypłacie kredytu kursu kupna, natomiast przy spłacie rat - kursu sprzedaży waluty obcej (spread walutowy) (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20 i z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 1644/22 oraz powołane tam dalsze orzecznictwo). Za ustawowe potwierdzenie dopuszczalności tego rodzaju umów uznano wejście w życie art. 69 ust. 2 pkt 4a, art. 69 ust. 3 i art. 75b pr. bank. dodanych ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2024 r., II CSKP 1496/22 i II CSKP 1547/22).

Argumenty powołane w skardze kasacyjnej nie skłaniały do zmiany tego stanowiska. W szczególności z faktu, że konstrukcja kredytu indeksowanego i denominowanego znalazła ustawowy wyraz w przepisach wprowadzonych ustawą z dnia 29 lipca 2011 r. nie można wyprowadzać wniosku, że przed wejściem w życie tej ustawy umowy takie były niedopuszczalne; przeciwnie - art. 4 tego aktu, nakazujący stosowanie m.in. art. 69 ust. 2 pkt 4a pr. bank. do kredytów lub pożyczek

pieniężnych zaciągniętych przed dniem wejścia w życie tego aktu, sugeruje wniosek odmienny. Z ustaleń dokonanych przez Sądy *meritii* wynikało zarazem, że strony ustaliły kwotę kredytu w złotych; określono również równowartość tej kwoty w CHF na dzień sporządzenia umowy przy założeniu, że wypłacie podlegać będzie cały kredyt. Uzgodniono również oprocentowanie z odwołaniem do zdefiniowanego w umowie wskaźnika DBCHF, bazującego na wskaźniku LIBOR, charakterystycznym dla umów kredytu powiązanych z walutą CHF. Uzupełniająco należało zauważyć, że kredyty powiązane z walutą obcą nie zostały uznane za instrumenty finansowe objęte zakresem zastosowania dyrektywy 2004/39/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie rynków instrumentów finansowych zmieniającej dyrektywę Rady 85/611/EWG i 93/6/ EWG i dyrektywę 2000/12/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz uchylającej dyrektywę Rady 93/22/EWG (Dz. Urz. UE z 2004 r., L 145, s. 1) (por. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 3 grudnia 2015 r., C-312/14, *Banif Plus Bank Zrt. przeciwko Márton Lantos i Mártonné Lantos*).

W kontekście zarzutów sformułowanych w skardze, problem związany ze sporną umową kredytu sprowadzał się nie tyle do braku jej obligatoryjnych elementów, co miałyby prowadzić do jej nieważności z racji sprzeczności z art. 69 pr. bank., lecz do sposobu określenia świadczenia kredytobiorców przy uwzględnieniu, że umowa zakładała powiązanie salda i rat kredytu z walutą obcą, co zakłada dokonywanie przeliczeń walutowych.

W tym względzie należało zauważyć, że Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego co do tego, że zawarte w umowie odesłanie do tabel kursowych banku przy dokonywaniu przeliczeń walutowych koniecznych do określenia salda i rat kredytu zakładało dowolność pozwanej w zakresie ustalania kursów CHF wobec złotówki, to zaś skutkowało tym, że pozwana mogła jednostronnie określać wysokość świadczenia kredytobiorców. W konsekwencji, Sąd Apelacyjny uznał te postanowienia w relacji między powodem a pozwaną za abuzywne, co doprowadziło do upadku umowy w stosunku między powodem a pozwaną. Stanowisko co do abuzywności tego rodzaju klauzul jest spójne z utrwalonym poglądem Sądu Najwyższego, według którego określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie

przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron, co czyni takie postanowienie umowne niedopuszczalnym (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2024 r., II CSKP 1803/22 i z dnia 28 lutego 2025 r., II CSKP 1277/24 i powołane tam orzecznictwo).

Oceniając to samo postanowienie umowne w relacji między powodem a pozwaną Sąd Apelacyjny, w ślad za Sądem Okręgowym, przyjął natomiast, że arbitralność banku w zakresie ustania kursów waluty obcej, z którą powiązано kredyt, nie naruszała art. 353¹ k.c.

Zapatrywanie to należało uznać za nietrafne. Okoliczność, że określönemu postanowieniu umownemu przyznaje się - w obrocie konsumenckim - abuzywny charakter, nie ma wprawdzie bezpośredniego przełożenia na ocenę jego skutków w relacjach pozbawionych konsumenckiego charakteru. Konsument jest chroniony w sposób szczególny przed nadużyciami swobody kontraktowej, toteż postanowienie takie może okazać się dopuszczalne w relacji umownej o zawodowym charakterze, jako odpowiadające profesjonalnemu statusowi kontrahentów. Może jednak być tak, że konkretne postanowienie, z racji swoich cech, poza obrotem konsumenckim zostanie zakwalifikowane jako godzące w zasady współżycia społecznego (art. 58 § 2 k.c.) lub kolidujące z naturą stosunku prawnego (art. 353¹ k.c.).

Postanowienia umowne pozwalające bankowi na jednostronne określanie kursu waluty indeksacji, po którym następuje przeliczenie sumy wypłacanego kredytu i rat kapitałowo-odsetkowych powodują, że rozmiar zadłużenia kredytobiorcy staje się zależny nie tylko od naturalnej zmienności kursu waluty indeksacji, lecz także od sposobu określenia tego kursu przez bank – kredytodawcę. Bank uzyskuje w ten sposób możliwość wpływania w toku wykonywania umowy na rozmiar świadczenia drugiej strony, zarówno przy określaniu ogólnej kwoty kredytu (przeliczenie po kursie kupna), jak i poszczególnych rat (przeliczenie po kursie sprzedaży). Możliwość jednostronnego ustalenia kursu stosowanego przy przeliczeniach salda i raty kredytu do waluty indeksacji pozwala ponadto bankowi kształtować swobodnie wysokość marży kursowej (spreadu walutowego), stanowiącej dodatkową korzyść banku.

Sytuacja taka, przy uwzględnieniu typowego czasu trwania umowy kredytu i wielokrotności dokonywanych przeliczeń, nie jest możliwa do pogodzenia z zasadami słuszności kontraktowej (art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c.) i wybiega poza granice swobody umów także w stosunkach między przedsiębiorcami (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, z dnia 9 września 2022 r., II CSKP 794/22, z dnia 12 kwietnia 2023 r., II CNPP 11/22, z dnia 20 marca 2024 r., II CSKP 700/23, z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23).

W sprawie ustalono, że wyrażona w rozważanych postanowieniach umownych metoda określania kursów waluty indeksacji nie odwoływała się do żadnych obiektywnych wskaźników, lecz pozwalała pozwanej kształtować kurs w sposób dowolny, według swojej woli. Sąd Apelacyjny zaznaczył przy tym zasadnie, że okoliczność, iż tabela kursów jest sporządzana na bazie kursów stosowanych na rynku międzybankowym, nie oznacza, że kurs tabelaryczny musiał odpowiadać kursom stosowanym na rynku pieniężnym. Nie można zatem przyjąć, co sugerowała pozwana w odpowiedzi na skargę, że określony w umowie sposób ustalania kursu waluty indeksacji opierał się na obiektywnych kryteriach. Nie chodzi przy tym o to, jak sugerował Sąd Okręgowy, czy pozwana nadużywała umownych kompetencji w zakresie kształtowania kursu waluty indeksacji, lecz o pozostawienie jej możliwości kształtowania kursu, zważywszy, że kwestia zgodności postanowień umowy z zasadami współżycia społecznego i właściwością stosunku prawnego (art. 58 § 2 i art. 353¹ k.c.) dotyczy treści umowy, nie zaś tego, w jaki sposób umowa była rzeczywiście wykonywana (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22).

W konsekwencji, należało podzielić stanowisko powodów w zakresie, w jakim argumentowali, że zawarte w umowie kredytu postanowienia przewidujące przeliczanie kredytu w dniu jego wypłaty i spłat po kursie kupna i – odpowiednio – sprzedaży waluty indeksacji należało uznać za nieważne także w ramach ogólnego reżimu wyznaczającego granice swobody umów. Konkluzja ta ma jednak znaczenie tylko z punktu widzenia sytuacji prawnej powódki, ponieważ względem pozwanego, jako konsumenta, zastosowanie miał reżim niedozwolonych postanowień umownych (art. 385¹ i n. k.c.), mający pierwszeństwo przed ogólnymi regułami słuszności

kontraktowej wyrażonymi w art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22).

Wbrew stanowisku powodów, nieważność powołanych postanowień umownych nie musi jednak prowadzić do nieważności umowy kredytu także względem powódki i to niezależnie od tego, czy do zawarcia tej umowy doszłoby z pominięciem nieważnych postanowień. W sytuacji, w której częściowa nieważność umowy – w rozważanym przypadku w zakresie obejmującym postanowienia regulujące sposób określenia kursu waluty koniecznego do dokonywania przeliczeń walutowych – jest rezultatem ukształtowania nieważnych postanowień w sposób zapewniający jednej ze stron nadmiernie uprzywilejowaną pozycję, sięgnięcie do kryterium hipotetycznej woli stron w celu rozstrzygnięcia o możliwości utrzymania umowy (art. 58 § 3 k.c.), byłoby niewłaściwe, ponieważ groziłoby ryzykiem dalszego pogorszenia sytuacji strony dotkniętej nadużyciem, gdyby strona, która narzuciła niedopuszczalne postanowienie umowne, wywodziła, nierzadko nie bez racji, że nie zawarłaby umowy z pominięciem niedopuszczalnego postanowienia.

Ograniczenia swobody umów oparte na kryterium zasad współżycia społecznego i właściwości (natury) stosunku prawnego, w zakresie, w jakim przeciwdziałają nadużywaniu silniejszej pozycji kontraktowej, nie mają zarazem na celu unicestwienia *in toto* umowy, której elementem stały się narzucone przez stronę silniejszą postanowienia umowne, lecz dążą do zabezpieczenia równości stron umowy, z poszanowaniem ich prawnych i ekonomicznych interesów. Cel ten, ukierunkowany na utrzymanie umowy, przemawia za koniecznością poszukiwania właściwego rozwiązania przez wyeliminowanie luki powstałej na skutek nieważności postanowień kursowych w sposób pozwalający na dalsze funkcjonowanie umowy, przy słusznym rozkładzie praw i obowiązków stron, nie zaś za uznaniem jej za nieważną w całości, co powinno stanowić *ultima ratio*. Takim rozwiązaniem może być wyeliminowanie rozważanej luki w drodze analogicznego zastosowania norm, które odsyłają – w razie konieczności dokonywania przeliczeń walutowych – do kursu średniego odpowiedniej waluty obcej ustalanego przez Narodowy Bank Polski (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 2022 r., II CSKP 314/22, a także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 914/22, z dnia 6 września 2024 r., II CSKP 964/23, z dnia 20 marca 2024 r., II CSKP 700/23,

a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 2023 r., I CSK 6022/22, z dnia 31 sierpnia 2023 r., I CSK 5891/22, z dnia 7 września 2023 r., I CSK 6354/22, z dnia 6 czerwca 2025 r., I CSK 1958/24).

Zarzuty naruszenia art. 58 § 2 w związku z art. 353¹ k.c. należało zatem uznać za częściowo zasadne, co skutkowało koniecznością uchylenia zaskarżonego wyroku.

Odrębnym zagadnieniem, wymagającym rozważenia w ramach ponownego rozpoznania sprawy, jest podnoszona w skardze kasacyjnej kwestia narażenia powodów na ryzyko walutowe w kontekście poczynionych w sprawie stanowczych ustaleń, według których ryzyko to było nieograniczone przy jednoczesnej możliwości jego redukcji po stronie Banku, nieograniczonego ryzyka nie równoważyło niższe oprocentowanie kredytu, przedstawiona powodom symulacja obrazowała potencjalny wzrost kursu CHF o 15,6%, a informacja o ryzyku kursowym ograniczała się do hipotetycznej zmiany kursu CHF o 20%. Racją jest przy tym, jak wskazał Sąd Apelacyjny, że wymagania wobec banku w zakresie obowiązku informacyjnego względem innego przedsiębiorcy – kredytobiorcy są „łagodniejsze”, nie oznacza to jednak, że sposób wykonania tych obowiązków nie ma żadnego znaczenia przy ocenie umowy w świetle dobrych obyczajów i uczciwości kontraktowej w relacjach między przedsiębiorcami. Bliższe rozważania w tej materii byłyby przedwczesne, jednak także w tym przypadku sąd winien kierować się nie tyle hipotetyczną wolą stron umowy (art. 58 § 3 k.c.), lecz zasadą *favor contractus*, przy poszanowaniu słusznym interesów stron.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁶ § 3 i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Paweł Grzegorzczak

Dariusz Dończyk

Agnieszka Piotrowska

(K.G.)

[a.]